

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ
ADLİ HEMOGENETİK MERKEZİ'NE
1996-2007 YILLARI ARASINDA
GELEN BAŞVURULARIN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Gönül FİLOĞLU*
Jale BAFRA**
Havva ALTUNÇUL*

GİRİŞ

Adli bilimlerde kimliklendirme neredeyse 50 yıldır hukuk ve ceza davalarının çözümünde kullanılmaktadır.¹ Adam öldürme, yaralama, ırza geçme suçlarında sanığın ve mağdurun belirlenmesi, birçok suçta delilden suçluya ulaşma yöntemiyle olayın aydınlatılması, toplu ölümlerde kimliklendirme, özel hukukta nesep tayini (babalık tespiti, annelik, kardeşlik, akrabalık belirlemeleri) yapılarak babalık, nüfus düzeltme ve miras davalarının çözülmesi gibi pek çok konuda adli makamlara yardımcı olmaktadır.² Bunun yanı sıra, bazen özel ya da tüzel kişiler de doğmuş ya da doğabilecek sorunların çözümü için genetik kimliklendirmeden yararlanabilmektedirler. Örneğin; sigorta şirketleri trafik kazalarında mevcut biyolojik izlerden sürücünün kimliğinin tespitini talep etmektedirler.

Türkiye’de gerek özel gerekse resmi kuruluşlar tarafından yukarıda söz edilen konulardaki taleplere cevap verebilen kuruluşlardan biri de İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü’dür. Enstitü bünyesinde yer alan Adli Hemogenetik Merkezi, 1991 yılında kurulmuş olup, adli makamlara ve özel kişilere bilirkişilik hizmeti vermektedir.

* İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Fen Bilimler ABD.

** İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler ABD.

¹ Evett, IW, Weir, BS., *Interpreting DNA Evidence, Statistical Genetics for Forensic Scientists*, Sinauer Associates, Inc. U.S.A., 1998; 21.

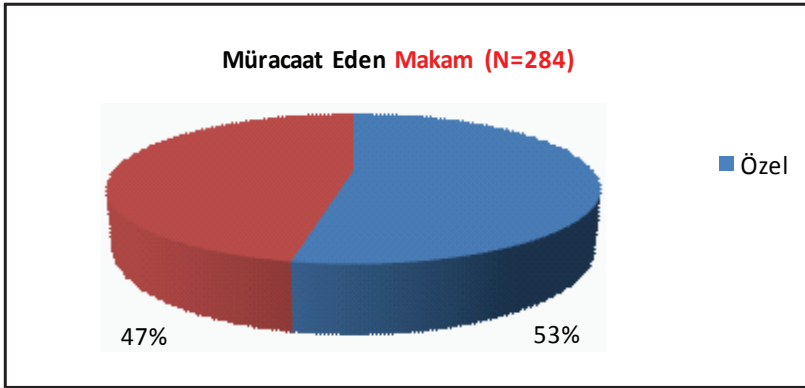
² Bishai D., Astone N., Argys L., Gutendorf R., Filidoro C., *A national sample of US paternity tests: do demographics predict test outcomes*, Transfusion, 2006;46:849-853.

Kimliklendirme ve nesep tayinine esas olmak üzere kullanılan biyolojik materyaller; kan, semen, kemik, diş, kıl, tırnak, tükürük, idrar ve benzeridir. Kimliklendirmede, incelemeye konu olan biyolojik materyaller, olayın çeşidine ya da oluşumuna göre olay yerinde bulunabileceği gibi mağdurun vücudunda ya da giysilerinde veya failin üzerinde bulunabilmektedir. Resmi veya özel babalık ya da ebeveyn belirlenmesi, doğrudan doğruya ilgililerden materyal alınarak yapılmaktadır. Ölmüş kişiler için ise, adli makamlar tarafından mezardan çıkartılarak gönderilen diş, kemik, saç gibi kalıntılar kullanılmaktadır.

Bu çalışmada, Adli Hemogenetik Merkezi'ne 1996-2007 yılları arasında nesep tayini, kimliklendirme ve diğer belirlemeler için yapılan başvuruların değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu amaçla geriye dönük dosya taraması yapılmış ve mahkemelerden, diğer resmi kurumlardan ya da özel kişilerden yapılan başvuruların sayısı, resmi başvuruların hangi mahkemelerden yapıldığı, davaların türleri, sayıları ve hangi şehirlerden gönderildikleri, özel başvurularda talebin konusu (babalık tespiti, ebeveyn belirlenmesi, leke analizi, kimliklendirme v.s.), müracaatçıların yaş dilimleri, nesep belirlenmesi yapılacak çocuğun yaşı ve cinsiyeti, belirlemenin kaç çocuk için istendiği, çocuğun evlilik içi olup olmadığı, belirlemenin sonucu saptanmış ve yorumlanmıştır. Ayrıca genetik belirleme için kullanılan biyolojik materyalin çeşidi ve bulunduğu zemin, gibi kriterler bakımından da değerlendirmeler yapılmıştır.

BULGULAR

İÜ Adli Tıp Enstitüsü Adli Hemogenetik Merkezi'nde geriye doğru 11 yıl içinde, 284 vakada genetik kimliklendirme ve nesep tayini yapılmıştır. Bunların bir kısmı resmi makamlar (mahkeme ve savcılık, hastane ve diğer bazı kurumlardan), bir bölümü ise özel kişiler tarafından yapılmış olan müracaatlardır. Bunların 151'i özel müracaat, 133'ü ise resmi makamlardan yapılmıştır. Bunlara ait dağılım Grafik 1'de, resmi başvuruların kendi içindeki dağılımı ise Tablo 1'de görülmektedir.

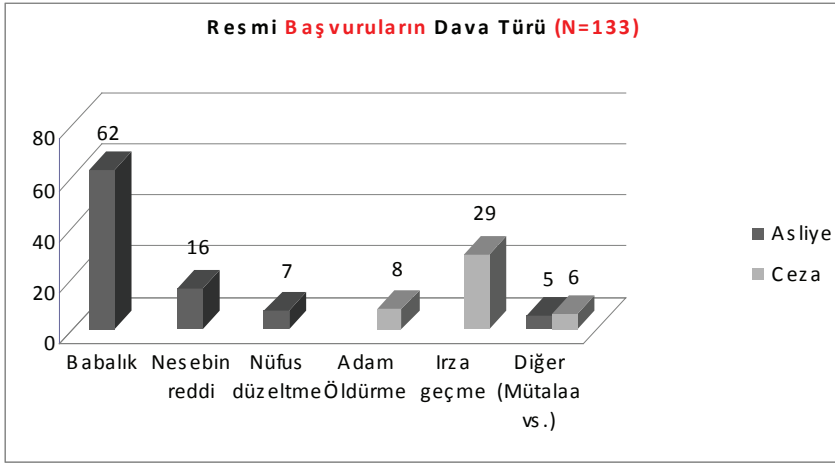

Grafik 1. Adli Hemogenetik Merkezi'ne müracaat eden özel ve resmi başvuruların dağılımı.

Resmi başvuruların davaların türlerine göre dağılımı Grafik 2'de görülmektedir. Buna göre 62 (% 69) dosya ile babalık davaları çoğunluktadır. Nesebin reddi davası 16 dosya ile ikinci sırada (% 18), 7 dosya ile nüfus düzeltme üçüncü sıradadır (% 8). Diğerleri ise 5 (% 5) dosya ile annelik, kardeşlik belirlemeleri ve tazminat davalarıdır. Ceza mahkemelerinden gönderilen dosyalarda ise 29 (%67.4) dosya ile çoğunluk ırza geçme davalarında. Daha sonra 8 (%18.6) dosya ile adam öldürme ve 6 (% 14) dosya ile diğer davalar gelmektedir.

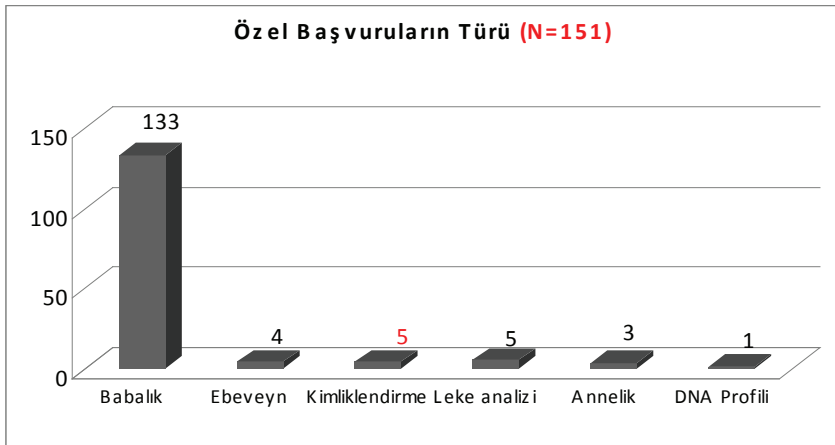
BAŞVURUDA BULUNAN MAKAM		DOSYA SAYISI		YÜZDE ORANI (%)	
HUKUK MAHKEMESİ	Sulh Hukuk	1	90	1	68
	Asliye Hukuk	89		99	
CEZA MAHKEMESİ	Asliye Ceza	5	39	13	29
	Ağır Ceza	20		51	
	Cumhuriyet Savcılığı	14		36	
DİĞER		4		3	
TOPLAM		133		100	

Tablo1. Adli Hemogenetik Merkezi'ne yapılan resmi başvuruların kendi içindeki dağılımı.

Grafik 2. Resmi başvuruların dava türüne göre dağılımı

Özel Başvurulara ait dosya sayısı Grafik 3'te görülmektedir. Buna göre babalık belirlenmesi 133 (% 88.66) dosya ile bu grupta en yüksek başvuru türüdür. Beş leke analizi, 4 ebeveyn (anne ve baba belirlenmesi), 5 kimliklendirme, 3 annelik, ve 1 DNA profil belirlenme yapılmıştır.

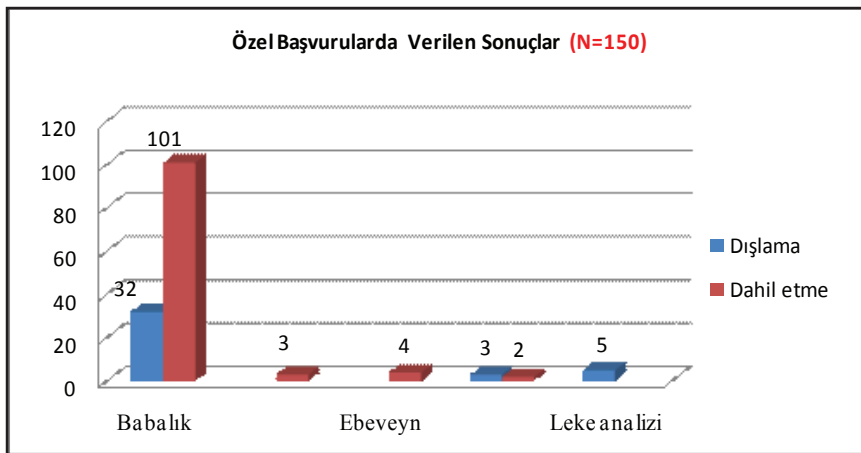

Grafik 3. Özel Başvuruların türüne göre dağılımı.

Özel başvurularda verilen sonuçlar şöyledir: Babalık belirlemede 32 dışlama, 101 dahil etme, annelikte 3 dahil etme, ebeveynde 4 dahil etme, 3 kimliklendirme amacı ile yapılan mükayesede uyum saptanamamış (negatif identifikasyon), 2 tanesinde ise uyum saptandığından kimliklendirme yapılabilmektedir (pozitif identifikasyon). Leke analizlerinin hepsinde lekenin öngörülen leke olmadığı belirlenmiştir. Toplam 151 olguda 40 adet dışlama, 110 olguda dahil etme veya pozitif identifikasyon sonucu verilmiştir. 1 olguda ise sadece DNA profil belirlenmiştir (Grafik 4).

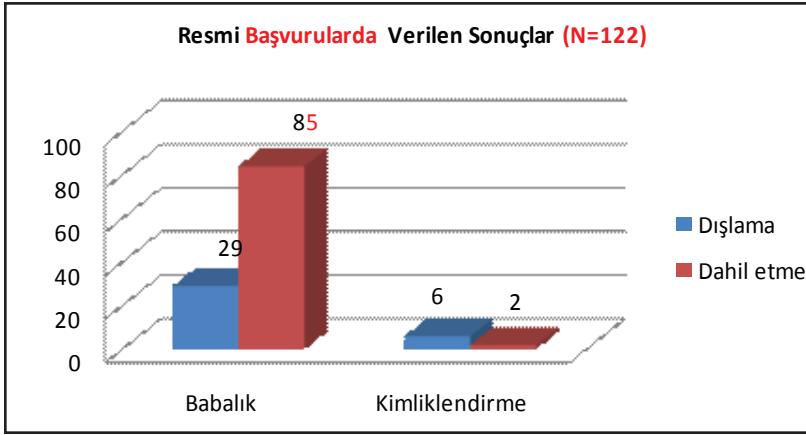
Resmi dosyalarda verilen sonuçlar ise şöyledir: Ceza ve hukuk mahkemelerinden gelen babalık, nesebin reddi, ırza geçme, adam öldürme gibi davalarda yapılan babalık belirlemelerinde 85 *dahil*, 29 *dışlama sonucu* verilmiştir. Dışlama, çocuğun DNA profilinin şüpheli baba ile uyum göstermemesi durumudur. Dahil etme ise çocuğun DNA profilinin şüpheli baba ile uyuşmasıdır ³

Kimliklendirmelerde ise 6 negatif, 2 pozitif identifikasyon yapılmıştır (Grafik 5). Diğer resmi başvurularda ise bilimsel mütalaa verilmiştir.

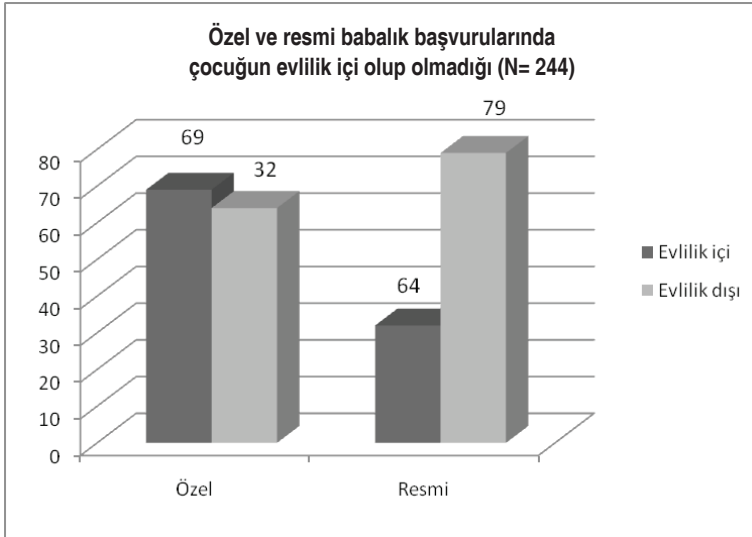
Grafik 4: Özel başvurularda verilen sonuçlar.

³ Bieber F. R., *Science And Technology Of Forensic Dna Profiling: Current Use And Future Directions*, 2004, Harvard Medical School; 22.

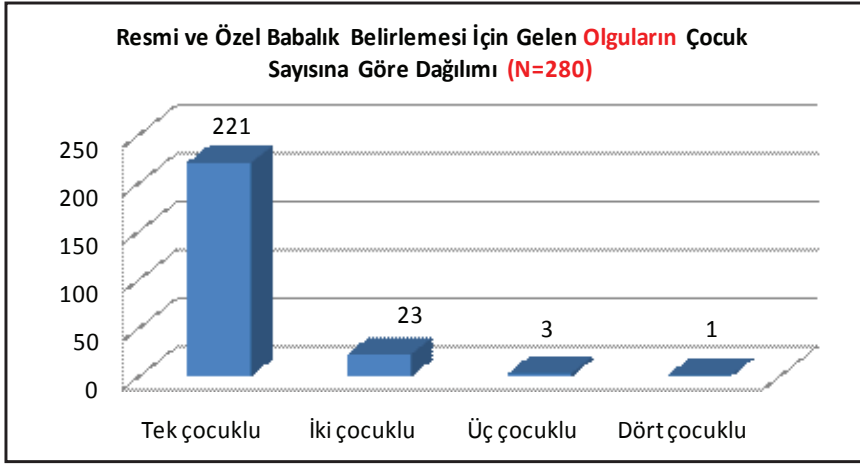
Grafik 5: Resmi başvurularda verilen sonuçlar.

Özel babalık başvurularında çocuğun evlilik içi veya evlilik dışı olup olmadığı bakımından yapılan değerlendirmede 69 (% 51.87)'unun evlilik içi, 64 (% 48.13)'ünün evlilik dışı olduğu saptanmıştır. Resmi dosyalarda ise 32 olguda evlilik içi, 79 olguda evlilik dışı çocuklar için belirleme yapılmıştır. İki olguda ise evlat edinilmiş çocuklar için ne-sep tayini yapılmıştır (Grafik 6).

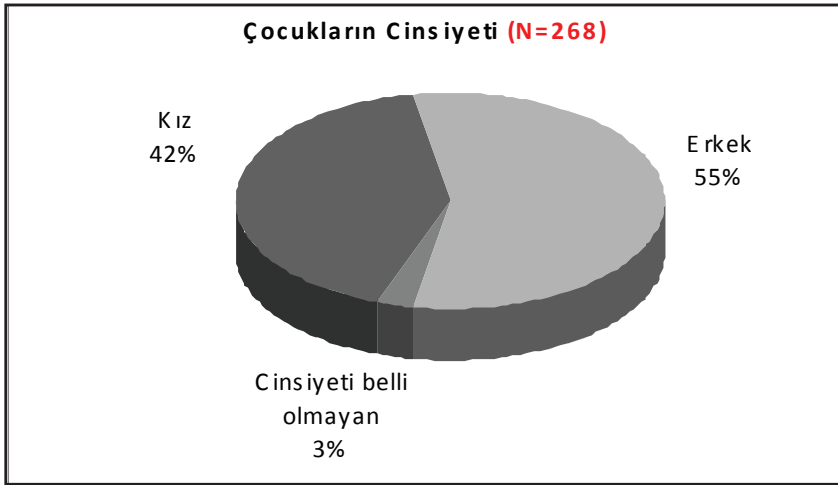
Grafik 6: Özel ve resmi babalık başvurularında çocuğun evlilik içi olup olmadığı.

Nesep belirlmesi yapılan resmi (babalık, nesebin reddi, nüfus düzeltme, ırza geçme davaları) ve özel vakaların 221'inde tek çocuk için, 23 ünde 2 çocuk için (bir olguda ikiz çocuk vardır), 3'ünde 3, 1'inde 4 çocuk için belirlleme istenilmiştir (Grafik 7).

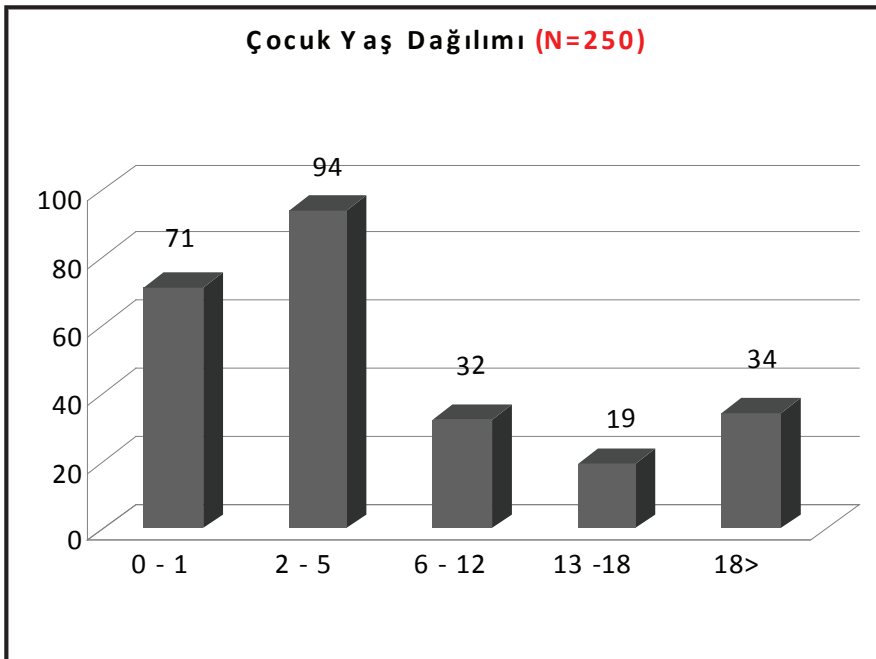

Grafik 7. Resmi ve özel babalık belirlemesi için gelen olguların çocuk sayısına göre dağılımı.

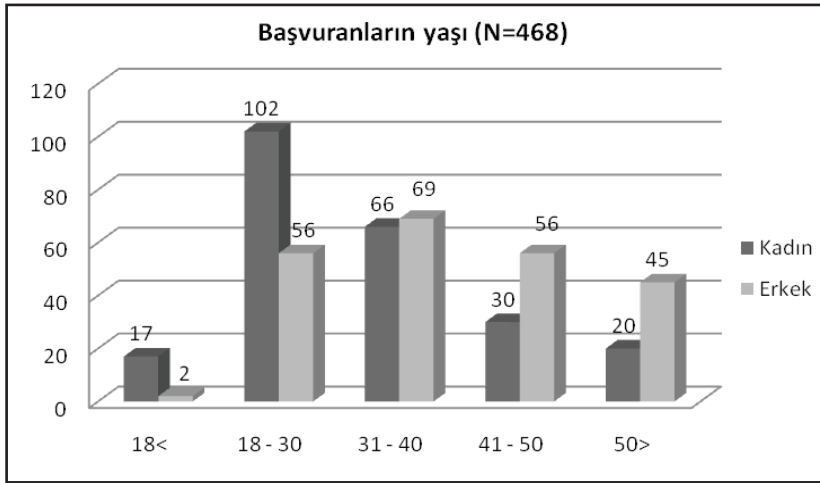
Tüm başvurular içinde babalık, annelik, kardeşlik ya da ebeveyn belirlemesi yapılan 268 çocuktan 115'i kız (% 42), 153'ü erkektir (% 55). Sekiz vakada çocuk cinsiyeti kayıtlara geçmediği için bilinmemektedir (Grafik 8). Yapılan babalık belirlemelerinde ise 71 çocuk 0-1 yaş arası, 94 çocuk 2-5 yaş arası, 32 çocuk 6-12 yaş arası, 19 çocuk 13-18 yaş arasındadır. 34 çocuk ise 18 yaşın üstündedir. En küçük 4 günlük, en büyük ise 51 yaşındadır (Grafik 9). Resmi ve özel babalık başvurularında kadınların ve erkeklerin yaş grupları incelediğinde, kadınların 17 sinin, erkeklerin ise 2 sinin 18 yaşından küçük olduğu, 102 kadının 18-30 yaş arası, 66 kadının 31-40 yaş arası, 30 kadının 41-50 yaş arası, 20 kadının ise 50 yaşın üstünde olduğu görülmüştür (Grafik 10). Erkeklerde ise 56 kişi 18-30 yaş, 69'u 31-40 yaş, 56 ü 41-50 yaş grubundadır. Kırkbeş erkek 50 yaş üzerindedir. En küçük kadın yaşı 14, erkek yaşı 16, en büyük kadın yaşı 85, erkek yaşı 80'dir.

Grafik 8. Resmi ve özel babalık başvurularında çocuğun cinsiyeti.

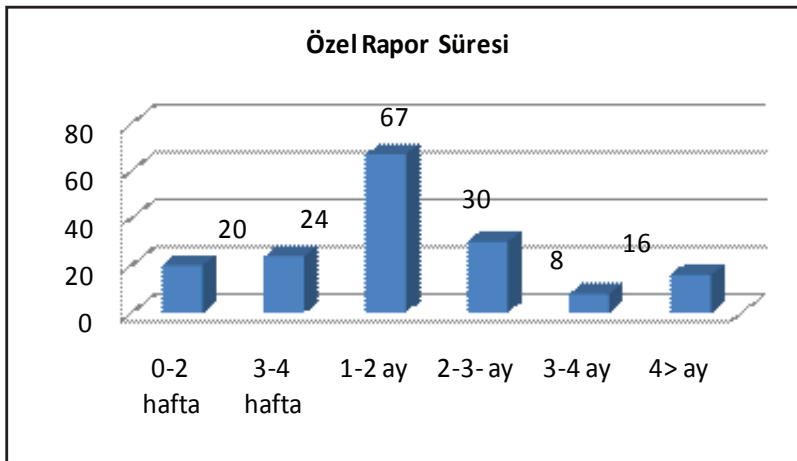

Grafik 9. Babalık belirlenmesi yapılan çocukların yaş grupları.

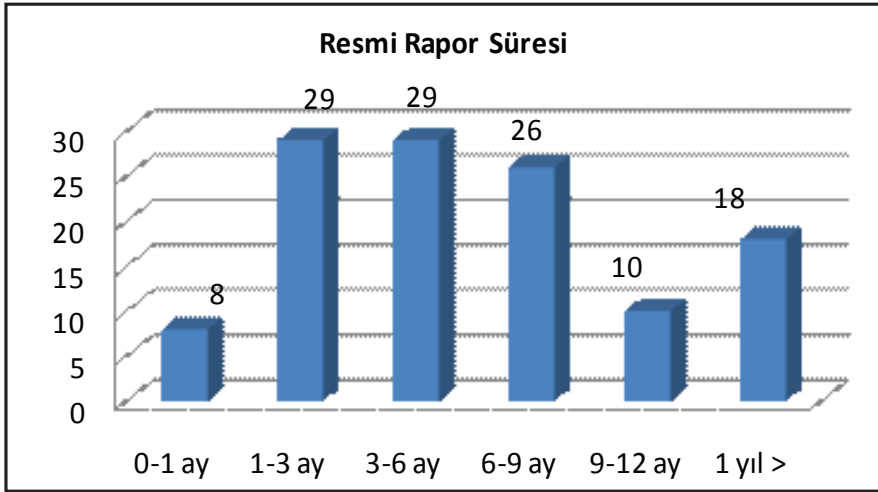

Grafik 10. Kadın ve erkek başvuranların yaş gruplarının dağılımı.

Raporun verilme süresi özel ve resmi başvurulara göre değişmektedir. Özel başvurularda 20 olguda 0-2 hafta, 24 olguda 3-4 hafta, 67 olguda 1-2 ay, 30 olguda 2-3 ay, 8 olguda 3-4 ay, 16 olguda ise 4 aydan fazla sürede rapor verilmiştir (Grafik 11). Ortalama rapor süresi 1,5-3 aydır. Resmi dosyalarda ise rapor süresi 8 olguda 0-1 ay, 29 olguda 1-3 ay, 29 olguda 3-6 ay, 26 olguda 6-9 ay, 10 olguda 9-12 ay arasındır. On sekiz vakada ise 1 yıldan fazla sürede rapor verilmiştir (Grafik 12). Ortalama rapor süresi 5-8 aydır.

Grafik 11. Özel rapor süresi

Grafik 12. Resmi rapor süresi

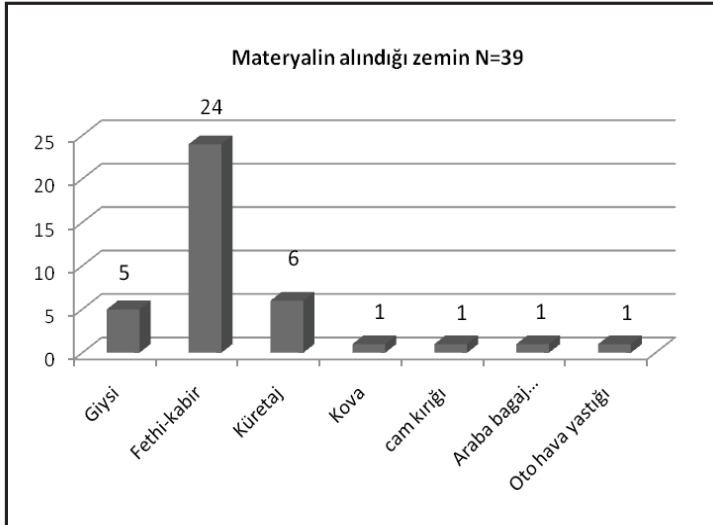
Adli Hemogenetik Merkezine genetik kimliklendirme veya nesep tayini için gönderilen ve çalışılan biyolojik materyalin çoğunluğu kandır. Bunu 23 olgu ile kemik takip etmektedir. Diğer materyaller ise sırasıyla küretaj materyali, kan lekesi, kıl, diş, semen, tükürük, yumuşak doku, idrar ve dışkıdır. Mahkemelerden gelen dosyalarda 2-3 materyalin birlikte gönderildiği de görülmektedir (Tablo 2).

Çalışılan materyalin alındığı zemin incelendiğinde büyük bir çoğunluğunda ilgili kişilerden kan alındığı, taraflardan birinin ölmüş olduğu hallerde ise mezardan çıkartılan şahsa ait kemik, diş, saç gibi biyolojik kalıntıların kullanıldığı (24 olgu) belirlenmiştir. Bunun dışında pijama, etek, gecelik, iç çamaşırı gibi giysiler (5 olgu), küretaj (6 olgu), kova (1 olgu), cam kırığı (1 olgu), araba bagaj kapağı (1 olgu) ve oto hava yastığı üzerinden alınmış olan çeşitli biyolojik materyaller çalışılmıştır (Grafik 13).

Müracaatlar Türkiye'nin çeşitli illerinden yapılmış olup, birinci sırada İstanbul, ikinci sırada Denizli, üçüncü sırada İzmir ve Aydın yer almaktadır.

Çalışılan Materyal	Olgu Sayısı	Yüzde
Kan	232	81.70
Kan lekesi	5	1.80
Sperm lekesi	3	1.00
Tükürük lekesi	1	0.35
Yumuşak doku	2	0.70
Kıl	4	1.40
Diş	7	2.50
Kemik	23	8.10
Küretaj materyali	6	2.10
Dışkı	1	0.35

Tablo 2. Çalışılan materyalin türü.

Grafik 13. Çalışılan materyalin alındığı zemin.

TARTIŞMA VE SONUÇ

İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Adli Hemogenetik Merkezi'ne 1996-2007 yılları arasında genetik kimliklendirme ve nesep tayini için resmi ve özel makamlardan 400 den fazla başvuruda bulunulmuştur. Ancak, bunların bir kısmı mahkemelerin Enstitü'ye bilgi almak için yazdığı yazılar, çalışmanın yapılamamış olduğu dosyalar (tarafaların gelmemesi, vazgeçme ve diğer nedenlerle), kan alma için yapılan başvurular, bir kısmı ise sadece mütalaa verilmiş dosyalardır. Kan alma için yapılmış müracaatlar, yurt dışında yaşayan akrabalarının yanına yerleşmek isteyenlerin akrabalık ilişkilerini saptamak üzere konsoloslukların istemi üzerine veya bu amaca yönelik olarak yurt dışındaki resmi merkezlere gönderilmek için yapılmaktadır.

Çalışmamızda sadece sonuçlandırılmış ve rapor düzenlenmiş olan 284 olgunun retrospektif incelemesi yapılmıştır. Bunların yarıya yakını (% 47) adli makamlar ve diğer resmi kuruluşlar tarafından, diğerleri (% 53) ise özel yapılmış başvurulardır.

Türkiye'de dünya standartlarında genetik kimliklendirme 1990 ların başından beri yapılmaktadır. Genetik kimliklendirmse ve nesep tayini konusunda, Adli Tıp Kurumu, kriminal laboratuvarlar ve üniversiteler bilirkişilik yapmaktadır. Adli Tıp Kurumu, Adalet Bakanlığı'na bağlı resmi bilirkişilik teşkilatı olarak, sadece mahkeme ve savcılıklara, kriminal laboratuvarlar ise hazırlık soruşturmasında savcılıklara yardımcı olmaktadır.

İstanbul ve Ankara üniversitelerine bağlı adli tıp enstitüleri ve üniversitelerin adli tıp anabilim dalları ise özel başvuruları da kabul etmektedir. Çalışmamızda, Adli Hemogenetik Merkezi'ne yapılan başvuruların yarısından fazlasının özel başvuru olduğu belirlenmiştir. Bu da, gerek nesep tayini gerekse diğer belirlemeler alanında özel başvuruların da kabulünün toplumsal bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Çünkü bireyler özel hayatlarını yakından ilgilendiren konuları yargıya intikal ettirmeden çözümlemeyi ya da şüphelerini giderdikten sonra dava açmayı tercih etmektedirler. Dünyada aynı konuda yapılmış benzer çalışmalarda bu toplumsal ihtiyacı ortaya koymuştur.⁴

⁴ Caennezo L, Commacchio A, Tozzo P, Rodriguez D, Benciolini P., Paternity Testing requested by Private Parties in Italy: Some ethical Considerations , *Journal Medical Ethics* 2008;34:735-737.

İspanya'da Zaragoza Üniversitesi tarafında yapılan 10 yıllık babalık testlerinin retrospektif incelenmesi ile ilgili bir çalışmada başvuruların %40'ının özel başvuru olduğu belirlenmiştir.⁵

Merkezimize resmi makamlardan gelen 133 başvurunun hemen hemen tamamı (%98.6) hukuk ve ceza mahkemeleri ile savcılıklar tarafından yapılmıştır. Diğer resmi makamlardan sadece 4 (%1.4) talep gelmiştir. Bunlardan üçü devlet hastaneleri tarafından bebeğin karışmış olabileceği şüphesi ile ebeveyn tayini için gönderilmiştir. Dördüncüsü ise bir devlet kurumunun kimliklendirme talebiyle ilgilidir. Yargıdan gelen başvuruların % 68'i asliye ve sulh hukuk mahkemelerine aittir. Bunun %99'u asliye hukuk, % 1 i Sulh Hukuk mahkemelerinden gelmiştir. Asliye hukuk mahkemelerinden gelen dosyaların çoğunlukta olmasının nedeni, görev alanına giren babalık, nesebin reddi ve nüfus düzeltme davalarındaki taleplerin DNA incelemeleri yoluyla güvenilir ve kesin olarak cevaplandırılabilmesidir.

Ceza mahkemelerinden ve savcılıklardan gönderilen dosyaların resmi başvurular içindeki oranı ise %29 olup, hukuk mahkemelerine göre oldukça düşüktür. Bu da genetik kimliklendirme ile çözümlenebilecek olan adam öldürme, ırza geçme gibi davaların kamusal önem ve daha büyük bir sorumluluk ihtiva etmesi, bu nedenle de devletin resmi bilirkişilik teşkilatı olan Adli Tıp Kurumu'nun bu belirlemeler için tercih edilmesi olarak yorumlanabilir. Bununla beraber merkezimize gönderilmiş olan tüm ceza dosyalarının % 36'sının hazırlık soruşturmasıyla görevli savcılıklardan gelmiş olması ilgi çekicidir. Zira hazırlık soruşturması sırasında bu çeşit bilirkişilik hizmetleri kuruluş kanunları gereğince polis ve jandarma kriminal laboratuvarlarına aittir. Böyle olduğu halde Adli Tıp Enstitüsü'nden belirleme istenilmesi önemlidir. Bunun dışındaki ceza dosyalarının çoğunluğu ağır cezadan (%51) gelmiştir. Sadece 5 (%13) dosya asliye cezaya aittir. Çünkü genetik belirlemeyle çözülebilecek suç tipleri ağır ceza mahkemelerinin görev alanına girmektedir.⁶ Nitekim ceza davalarının türlerine bak-

⁵ Gonzales - Andrade F., Sa´nchez D., Bolea M, at alTen years of forensic genetics in Ecuador: Medical and legal affairs, Forensic Science International: Genetics Supplement Series 1 (2008) 426-427.

⁶ Coleman H., Swenson E., DNA in the courtroom, A Trial Watcher's Guide, ch.4, GeneLex Press Seattle, Washington USA 1994.

tığımızda, 39 dosyadan 29'unun (% 67.4) ırza geçme suçlarında failin kimliğinin belirlenmesi ile ilgili olduğu anlaşılmıştır.

Hukuk davalarında ise çoğunluk 85 dosya (% 95) ile ağırlıklı olarak babalık belirlenmesidir. Bunların % 69'u babalık, % 18'i ise evlilik içi çocukların nesebinin reddi davasıdır. Bu da nesep reddinin hayli azınlıkta olmasının göstergesi olabilir. nüfus düzeltme davalarında ebeveyn yani annelik ve babalık belirlemesi için gönderilmiş dosya sayısı ise 7 olup % 8 oranındadır. Bunlar evlat edinilmiş çocukların sonradan biyolojik ana-babalarının ortaya çıkması ya da miras gibi nedenlerle belirlenmesi amacıyla açılmış davalardır. Bu da evlat edinmeden sonra da çocuklar ve aileler açısından bazı problemler yaşandığını göstermektedir. Beş dosya (%5) ise annelik, kardeşlik ve tazminat için açılmış davalardır.

Özel başvurularda da babalık belirlemesi yüksek orandadır. Toplam 151 müracaatın 133 (%88.6)'ü babalık belirlemesi için yapılmıştır. Bunu 5 dosya ile leke analizi izlemektedir. Dört kimliklendirme, 4 ebeveyn, 3 annelik, 1 DNA profili belirlemesi yapılmıştır. Özel kişiler de kan lekesi, semen lekesi, tükürük, idrar gibi biyolojik materyallerden kimliklendirme yapılmasını talep edebilmektedirler. Hatta ilginç bir vakada bir iş yerinde, kovada bulunan dışkıdan kimlik belirlemesi istenmiştir. Yine başka bir olayda da sigara izmaritinden kimlik tayini yapılmıştır. Kimliklendirme haricinde leke analizi de istenebilmektedir. Örneğin evde veya arabada bulunan bir lekenin kan mı, kan ise insan kanı olup olmadığı ya da giysilerde bulunan bir lekenin meni olup olmadığı sorulabilmektedir. Bu tür kuşkuları yargıya intikal etmeden giderebilmek, hem yargının iş yükünü azaltmak hem de bu konudaki ihtilafı daha fazla büyümeden ve kısa sürede giderebilmek bakımından önem taşımaktadır.

Özel başvurularda babalık belirlemesi ile ilgili 133 olgunun % 24'ünde dışlama görülmüştür. Bu, şüpheli babanın biyolojik baba olmadığı anlamına gelmektedir. Olguların % 76'sında ise dahil etme söz konusudur, yani sorgulanan erkek biyolojik babadır. Görüldüğü gibi dışlama dahil etmeden çok daha azdır. Ankara Üniversitesi Adli Tıp Anabilim Dalı tarafından yapılmış olan bir araştırmada da % 81.2 oranında dahil etme, %18.8 oranında ise dışlama saptanmıştır.⁷ Ame-

⁷ Tuğ A., Doğan Alakoç Y., Elma C. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Ana-

rika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırmada da çalışılan babalık testlerinde %72 oranında dahil etme sonucu belirlenmiştir. Bu da bizim sonuçlarımızla uyusmaktadır.⁸

Annelik belirlemesinde ise 3 başvurunun üçünde de annenin biyolojik anne olduğu belirlenmiştir. Dört ebeveyn belirlenmesinin tümünde dışlamaya rastlanmamıştır. Kimliklendirmede 4 olgudan üçünde negatif, birinde pozitif identifikasyon yapılmıştır. Leke analizlerinin tümünde gönderilen lekenin, şüphelenilen biyolojik materyali içermediği belirlenmiştir. Bu da kişilerin çoğu zaman gereksiz kuşkulara kapıldıklarını göstermektedir.

Resmi başvurularda ise ceza ve hukuk mahkemelerinden gelen babalık, nesebin reddi, nüfus düzeltme ve ırza geçme davalarında yapılan babalık belirlemelerinde 84 dahil, 29 dışlama sonucu verilmiştir. Irza geçme, adam öldürme ve tesbit davalarında istenilen kimliklendirmelerde ise 6 negatif 2 pozitif identifikasyon yapılmıştır. Kimliklendirme talepleri daha çok adam öldürme suçlarıyla ilgili olup, olay yerinde veya ceset üzerinde bulunan kemik, kan, kıl gibi biyolojik kalıntılardan failin ya da maktulün kimliğini belirlemeye yöneliktir. Irza geçme suçlarında ise biyolojik materyalden faili belirlemeye yönelik kimliklendirme yapılmıştır.

Adli Hemogenetik Merkezi'ne yapılan özel ve resmi başvurular sadece babalık tespiti açısından değerlendirildiğinde ise aşağıdaki belirlemeler yapılmıştır; Özel babalık başvurularına konu olan çocukların % 51.87 si evlilik içi, % 48.13 ü ise evlilik dışıdır. Bu sonuca göre babalık belirlemelerinin yarıdan fazlası evlilik içi çocuklar için nesebin reddi amacıyla istenmektedir. Türkiye gibi aile yapısı kuvvetli ve muhafazakâr bir ülke için bu düşündürücü bir sonuçtur.

Mahkemelerden gelen talepler üzerine yapılan babalık belirlemelerinde ise olguların %28 inde çocuğun evlilik içi, % 72 sinde evlilik dışı olduğu görülmüştür. Bu sonuç yargıya yansıyan vakalarda beklenen bir sonuçtur. Çünkü hukuk mahkemelerindeki babalık ve nesebin reddi davaları özel müracaatlara göre daha kuvvetli bir şüphe üzerine

bilim Dalı'nda Gerçekleştirilen Babalık Testlerinin Değerlendirilmesi, *Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Adli Bilimler Dergisi*, 2004/9, s.9.

⁸ Bishai D., Astone N, Argys L., at alA national sample of US paternity tests: do demographics predict test outcomes? *Transfusion* May 2006 Vol.46; 849-853.

açılmış davalardır. Ayrıca, ceza davalarının çoğunluğunu da ırza geçme suçları oluşturmaktadır. Bu nedenle de çocuğun evlilik dışı olup olmaması bakımından özel ve resmi başvuruların arasında farklılık bulunmaktadır.

Babalık başvurusunda bulunan 221 aile (%89) tek çocuk için belirleme yaptırmıştır. İki çocuk için belirleme yaptıran 23 (%9) aileden birinin çocukları ikizdir. Üç ailede 3 çocuk, bir aile ise 4 çocuk için babalık belirlemesi talep etmiştir. Nesep belirlemesi (babalık, annelik, ebeveyn) yapılan çocukların 115 (% 42.80) i kız, 153 (% 57.20) ü erkektir. 8 çocuğun cinsiyeti kayıtlara geçmediği için belirlenememiştir. 6 olguda ise küretaj materyalinden babalık belirlemesi yapılmıştır.

Resmi ve özel başvurularda babalık belirlemesi, en fazla 0-1 (% 28) ve 2-5 (%38) yaş arası çocuklarda talep edilmektedir. Bunu 18 yaşın üstündekiler % 13.6 ile takip etmektedirler. Bu bulgular babalık belirlemesinin çoğunlukla ya okul çağından önce yapılmakta ya da rüşt yaşından sonraya kalmakta olduğunu göstermektedir. Nesep tayini yapılan en küçük çocuk 4 günlük, en büyük ise 51 yaşındadır.

Resmi ve özel tüm başvurularda kadın ve erkekleri yaş gruplarına göre değerlendirdiğimizde; kadınlarda 18-30 yaş grubu 102 kadınla birinci sırada bulunmakta, bunu 66 kadınla 31-40 yaş grubu izlemektedir. Kırk yaşından sonra ise kadın sayısında önemli bir düşme görülmektedir. Bu da Türkiye’de evlilik ve genel olarak doğurganlık yaşı ile doğru orantılıdır. Erkeklerde ise 31-40 yaş arası birinci sıradadır. Diğer yaş gruplarındaki dağılımları ise, 18 yaşın altındaki grubu (2 kişi) hariç tutuğumuzda, kadınlara göre daha homojendir. Kadınlarda 18 yaş altı grupta 17 kişi bulunmaktadır ki bunların hemen hemen hepsi ırza geçme olgularının mağdurudur. Kadınlarda en genç yaş 14, erkeklerde ise 16 dır. Buna karşılık en yaşlı erkek 80, en yaşlı kadın 85 yaşındadır. AÜ Adli Tıp ABD’nin araştırmasında, babalık testi için başvuruda bulunan kadınların %51’inin 26-35 yaş grubunda, erkeklerin ise %32 oranında 36-45 yaş grubu ile çoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç bulgularımızla uyum göstermektedir.⁹ Bishai ve arkadaşlarının ABD’de yapmış olduğu araştırmada ise, babalık testlerinde erkeğin yaş aralığı 14-64, kadının ise 19-59 dur. Aynı çalışmada kadın

⁹ Tuğ A., Doğan Alakoç Y., Elma C. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalında Gerçekleştirilen Babalık Testlerinin Değerlendirilmesi, *Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Adli Bilimler Dergisi*, 2004/9, S.9.

ve erkeğin yaşı ile dahil etme oranı arasında bağlantı olup olmadığı araştırılmış ve kadının yaşı arttıkça dahil etme oranında artış olduğu gözlenmiştir. Erkeklerde ise yaş ile dahil etme oranı arasında böyle bir korelasyon kurulamamıştır.¹⁰

Nesep tayininde, kimliklendirmede ve diğer belirlemelerde çalışılan biyolojik materyal çoğu zaman kandır. Ancak taraflardan birinin ölümü durumunda mezardan çıkartılan diş, kemik, saç gibi kalıntılar veya olay yerinden toplanan biyolojik materyallerden (kan lekesi, kemik, diş, kıl, tükürük, semen ve benzeri) DNA incelemesi yapılmaktadır. Çalışılmış kemiklerin bir kısmı, babalık ve annelik belirlemeleri için fethi kabir (mezar açma) sonucu elde edilmiş, diğer bir kısmı ise açık arazide bulunmuş olup, kimlik belirlemek üzere gönderilmiştir.

Çalışılan tüm biyolojik materyaller içinde en fazla kan (% 81.7), kemik (%8.1) ve diş (%2.5) kullanılmıştır. Bunu küretaj materyali izlemektedir (% 2.1). Bu materyal çoğunlukla ceza davalarında ırza geçme olgularında failin kimliğinin belirlenebilmesi için gönderilmektedir. Diğer materyaller Tablo 2' de görüldüğü gibi oldukça düşük sayıdadır. Semen, tükürük, kan lekesi gibi örnekler ve giysiler üzerindeki lekelerden kimliklendirme ve leke analizi yapılması istenilmektedir. Leke analizi lekenin şüphe edilen biyolojik materyali içerip içermediğini tesbit etmek amacıyla yapılmaktadır. Bazen de trafik kazalarında sigorta şirketleri arabada bulunan kan lekelerinden sürücüyü tesbit ettirmek istemektedirler. Bu amaçla cam kırığı, hava yastığı, kaporta parçası üzerindeki kan lekelerinden kimlik tespiti yapılmaktadır. Bir olayda ise, bir işyerinde kova içerisinde insan dışkısı bulunmuştur. Bunun kime ait olduğunu belirlemek amacıyla identifikasyon yapılmıştır. Bir diğer olayda da bir kişi ölümünden sonra gerektiğinde kullanılabilmesi için DNA profilini çıkartılmasını istemiştir.

Rapor süresi olgunun ilk müracaat tarihi ile raporun gönderildiği tarih arasındaki süreyi ifade etmektedir. Bu süre, rapor hazırlama aşamasına kadar geçen süreçteki gerek yazışma ve materyallerin laboratuara ulaşma süreçleri gerekse teknolojik gelişmelere paralel olarak laboratuarda kullanılan analiz metotları nedeniyle farklılıklar göstermektedir. Babalık testleri, son 20 yılda teknolojik gelişmelere paralel

¹⁰ Bishai D., Astone N, Argys L., at aLA national sample of US paternity tests: do demographics predict test outcomes? Transfusion May 2006 Vol.46; 851.

olarak çok önemli değişimler göstermiştir.¹¹ Konvansiyonel sistemlerin çalışıldığı dönemde laboratuvar süreci çok daha uzun zaman almaktaydı. Bugün ise bu süre bir güne kadar inmiştir. Rapor verme süresi özel ve resmi başvurulara göre değişmektedir. Her iki başvuruda da laboratuvar süreci aynı olmasına rağmen, adli dosyalarda yazışmaların uzun sürmesi, materyal gönderme ve benzeri nedenlerden dolayı rapor verme süresi uzamaktadır. Özel başvurularda rapor verme süresi ortalama 1-2 ay iken, resmilerde 1-6 ay arasındadır. En kısa özel rapor süresi 3 gün, resmi rapor süresi 12 gün, en uzun özel rapor süresi 8 ay, resmi rapor süresi 4 yıl'dır.

Adli dosyaların geldiği yerlere bakıldığında ise Türkiye'nin hemen hemen bütün illerinden dosya gönderildiği belirlenmiştir. Bu dağılım enstitünün tanınma ve tercih edilmesiyle ilgili olup vaka dağılımına ilişkin bir gösterge oluşturmamaktadır.

Sonuç olarak; Bu araştırmada DNA analizlerinin, hukuk ve ceza davalarında ve özel müracaatlarda çoğunlukla babalık belirlemesi amacıyla yapıldığı anlaşılmıştır. Resmi makamlardan yapılan babalık belirlemesi taleplerinin büyük kısmı evlilik dışı çocuklarla ilgilidir. Özel başvurularda ise çocuğun evlilik içi ve dışı olma oranı eşittir. İleri yaşlara kadar olan kişilere bile babalık belirlemesi istenebilmektedir. Yine, belirli yaş gruplarında yığılma olmakla beraber 17 yaşından 85 yaşına kadar her yaş grubundan kadın ve erkekler babalık belirlemesi için müracaat edebilmektedirler. Babalık belirlemelerinin yanı sıra çeşitli yerlerden elde edilmiş, farklı biyolojik materyallerden kimliklendirme ve leke analizi, özel ve resmi olarak talep edilmektedir. Rapor verme süresi müracaatın resmi veya özel olmasına ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak değişmektedir.

Kimliklendirme ve nesep tayini alanında dünya standartlarına ulaşmış bulunan İÜ Adli Tıp Enstitüsü Adli Hemogenetik Merkezi'nin, adli genetik alanında özel talepleri de cevaplandırması bakımından toplumsal bir ihtiyacı karşıladığı, mahkemelere ve savcılıklara verdiği raporlarla devletin diğer adli bilirkişilik kurumlarına alternatif oluşturduğu belirlenmiş bulunmaktadır.

¹¹ Huffel V. Rouger P. DNA polymorphism applied to paternity testing, Analysis of 877 case, Tranfusion Clinical Biology., 1999 July; 6(4): 236-44.